

«8D05108 – Геоботаника» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Қапарбай Раушан Еділқызының «Қазақстанның онтүстік-шығысындағы сирек кездесетін *Neritica falcipet* (Thoms.) Steward. (Ranunculaceae Juss.) түрінің ценопопуляциясының экологиялық-биологиялық ерекшеліктері мен құрылымы» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ШҚІРІ

Р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертулі курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғарғы ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Диссертант Қапарбай Раушан Еділқызы «Қазақстанның онтүстік-шығысындағы сирек кездесетін <i>Neritica falcipet</i> (Thoms.) Steward. (Ranunculaceae Juss.) түрінің ценопопуляциясының экологиялық-биологиялық ерекшеліктері мен құрылымы» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы «Биология саласындағы іргелі және қолданбалы зерттеулер» бағытына сәйкес орындалған.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Диссертациялық жұмыстың ғылыми маңыздылығы сирек кездесетін түр <i>Neritica falcipet</i> ценопопуляцияларын кешенді түрде

			зерттеуде көрінеді. Бұл түр үшін алғаш рет оның популяциялық құрылымы, морфо-анатомиялық ерекшеліктері бағаланды. Зерттеу қолданбалы маңызға ие. Жұмыс геоботаника, экология салаларының дамуына үлес қосады. Р.Е. Қапарбайдың «Қазақстанның онтүстік-шығысындағы сирек кездесетін <i>Neralea falsei</i> (Thoms.) Steward. (Ranunculaceae Juss.) түрінің ценопопуляциясының экологиялық-биологиялық ерекшеліктері мен құрылымы» тақырыбындағы диссертациялық жұмыста автордың алынған нәтижелері ғылымға елеулі үлесін қосады.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) <u>жоғары</u>; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Диссертациялық жұмыстың жазылу деңгейі жоғары. Диссертациялық жұмыста қойылған мақсаттарға орай нақты міндеттер қойылып, орындалып, жұмыстың мақсаты толық орындалған. Зерттеу жұмысында нақты әдістер қолданылған. Нәтижесі тұжырымдалып, ғылыми қағидалар ұсынылған. Зерттеу бағытындағы отандық және шетелдік ғалымдардың жұмыстарына шолу жүргізілген. Жарияланымдары зерттеу жұмысының нәтижелеріне толық сәйкес келеді.

4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) <u>негізделген</u>; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.
		Диссертациялық жұмыстың өзектілігі толығымен негізделген. Қазіргі уақытта, Қазақстанда кейбір сирек эндем өсімдік түрлерінің ботаникалық сипаттамасы мен ерекшеліктері белгілі бір деңгейде зерттелген. Алайда, сирек кездесетін және эндем шөптесін өсімдік түрлерінің популяциялық сипаттамаларын, оның ішінде жастық құрамын және анатомиялық ерекшеліктерін кешенді түрде зерттеу жұмыстары әлі күнге дейін жеткілікті деңгейде жүргізілмеген. Қазақстанның сирек кездесетін өсімдік түрлерінің бірі — <i>Ranunculaceae</i> тұқымдасына жататын <i>Nerallisa falsoneri</i> (Thoms.) Steward. Бұл түр ерекше экологиялық, ғылыми және мәдени құндылығы бар өсімдік ретінде қоршаған ортаны қорғау объектілерінің тізіміне енгізіліп, сондай-ақ Қазақстанның сирек кездесетін өсімдік түрлері қатарына қосылып, 2014 жылғы Қазақстанның Қызыл кітабында тіркелген. <i>Nerallisa falsoneri</i> түрінің ценопопуляцияларын кешенді түрде зерттеу, оның ішінде популяция саны, жастық құрамы, морфо-анатомиялық өзгергіштігінің деңгейін анықтау және осы зерттеу нәтижелерін терең талдау Қазақстан территориясында

			әлі күнге дейін жүргізілмеген. Бұл жағдай аталған зерттеу жұмысының маныздылығы мен өзектілігін айқын көрсетеді.
--	--	--	--

	4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды.
	1) <u>айқындайды</u> ; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	
	4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) <u>сәйкес келеді</u> ; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Жұмыстың мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді.
	4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) <u>толық байланысқан</u> ; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ.	Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылымы логикалық тұрғыдан өзара толық байланысқан. Әрбір бөлімдердің қорытындылары қойылған міндеттердің шешімін анықтайды және ғылыми нәтижелерді көрсетеді. Диссертациялық жұмыс толық аяқталған ғылыми еңбек болып т абылады.
	4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағида, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) <u>сыни талдау бар</u> ; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сиптемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	Диссертант ұсынған барлық жаңа шешімдер (қағида, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған.

5.	Ғылыми жанашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жана ма? 1) <u>толығымен жана</u>; 2) ішінара жана (25-75% жана); 3) жана емес (жанасы 25%-дан кем).	Зерттеу жұмысының ғылыми нәтижелері мен қағидағары толығымен жана. Алғаш рет Күнгей Алатауындағы Қазақстанның флорасындағы туыстың жалғыз өкілі, өте сирек кездесетін Нерәйса <i>falsoneri</i> түріне зерттеу жұмыстары жүргізілген.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жана ма? 1) <u>толығымен жана</u>; 2) ішінара жана (25-75% жана); 3) жана емес (жанасы 25%-дан кем).	<i>Neraiisa falsoneri</i> өсімдігінің катысуымен қауымдастықтардың ценофлораларының флоралық құрамы анықталды. Зерттеу Күнгей Алатауының солтүстік беткейіндегі Алатауының онтүстік беткейіндегі Талды шатқалында, Күнгей Алатауының онтүстік беткейіндегі Чон-Ақсу шатқалында жүргізілді және Кетмен жотасында жүргізген жұмыстарының нәтижесімен салыстырмалы түрде сипатталды. <i>H. falsoneri</i> өсімдігінің морфологиясы және морфологиялық өзгерістігі зерттелді. <i>H. falsoneri</i> өсімдігінің жеке дамуында жастық күйі зерттелінді. Алғаш рет <i>H. falsoneri</i> түрінің анатомо-морфологиялық ерекшеліктері сипатталды.

		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жана және негізделген бе? 1) толығымен жана; 2) ішінара жана (25-75% жана); 3) жана емес (жанағы 25%-дан кем).	Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері айтарлықтай толығымен жана. Диссертациялық жұмыстың нәтижелері ботаника, геоботаника, систематика, экология салаларына үлесін қосады.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (квалитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша дәірлік бағыттары үшін).	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан ауқымды дәлелдемелермен негізделген. Зерттеу жұмысындағы нақты әдістер арқылы алынған нәтижелер, ғылыми деректер отандық және шетелдік ғалымдардың жұмыстарымен салыстырылған талдаулар барлық қорытындының ауқымды дәлелдемелеріне негізделген.

7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 7.2 Тривиалды ма? 2) жоқ; 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; Диссертацияның негізгі мазмұны басылып шыққан 11 жұмыста көрсетілген, оның ішінде 1 мақала Scopus және Web of Sciences мәліметтер базасына енетін ғылыми журналда, 4 мақала Қазақстан Республикасының Ғылыми және Жоғары Білім саласындағы бақылау комитеті тізіміндегі республикалық ғылыми журналдарда, 3 мақала және 3 тезис халықаралық ғылыми конференциялар материалдар жинағында жарияланған.
8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы тандау – негізделген немесе	Әдіснаманы тандау – негізделген

Дереккөздер мен ақпараттың дәйектілігі	Ұсынылған	
	Әдіснама нақты жазылған: 1) ия; 2) жоқ.	немесе әдіснама нақты жазылған: 1) Иә ; Диссертациялық жұмыс бірнеше биологиялық және ботаникалық әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылған. Зерттеу жұмыстарының әдістері толық көрсетілген.
	8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ.	Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) Иә ;
	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даырау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) Ия ; 2) жоқ.	Диссертацияда теориялық қорытындылар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған. Зерттеу барысында зерттеу объектісінің ценопопуляцияларының әртүрлі экологиялық аймақтардағы тіршілік стратегиялары анықталды.
	8.4 Мамандық мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемесімен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Ізденуші өзінің еңбегінде Күнгей Алатауының онгүстік-шығысында анықталған сирек түр <i>N. falcovet</i> ценопопуляцияларының зерттеу әдістеріне, талдауына байланысты мамандық мәлімдемелерді келтіріп, нақты және сенімді ғылыми

			әдебиеттерге расталған.	сілтемелермен
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз.	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі 145 әдебиеттен тұрады. Оның ішінде 60 - қа жуық әдебиеттер ағылшын тілінде. Әдебиеттер айтарлықтай жана және ағылшын тіліндегі жоғары рейтингті журналдарда жарияланған мақалаларға сілтемелер көрсетілген. Сонымен қатар отандық ғалымдардың ғылыми еңбектеріне сілтемелер берілген. Әдеби шолу кенінен жүргізілген.	
9	Практикалық құндылық қатгидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) бар ; 2) жоқ .	Диссертация материалында теориялық маңыз бар. <i>H. falcsonet</i> ценопоуляцияларының таралу аймақтары карта-схемалар мен географиялық деректер негізінде белгіленген. Бұл зерттеу табынаты қорғау ғылымының әдіснамалық негіздерін толықтыра отырып, экожүйелерді қалпына келтіру және сақтау шараларын әзірлеуге теориялық негіз береді.	
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) иә ; 2) жоқ .	Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары. Ғылыми жұмыс нәтижелері <i>H. falcsonet</i> сирек түрінің ценопоуляцияларын сақтау және олардың экологиялық жағдайын бағалау бойынша бірқатар	

		9.3 Практикалық ұсыныстар жана ма?	практикалық маңызын көрсетеді. Практикалық ұсыныстар толығымен жана. Зерттеу нәтижелері экология, ботаника және табиғатты қорғау саласындағы ғылыми еңбектерге негіз бола алады.
		1) толығымен жана;	
		2) ішінара жана (25-75% жана);	
		3) жана емес (жанасы 25%-дан кем).	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Академиялық жазу сапасы жоғары, казак тілінде ғылыми сауатты жазылған
11.	Диссертацияға ескертулер		Автор сирек түрдің популяциялық құрылымын сипаттауда заманауи әдістерге сүйенген. Дегенмен, кейбір нәтижелерді экологиялық факторлармен байланыстыра отырып тереңірек талдау жұмыстың ғылыми бағасын одан әрі арттыра түсер еді.
12.	Докторант макалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация макалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Диссертацияның негізгі мазмұны басылып шыққан 11 жұмыста көрсетілген, оның ішінде 1 мақала Scopus және Web of Sciences мәліметтер базасына енетін ғылыми журналда, 4 мақала Қазақстан Республикасының Ғылыми және Жоғары Білім саласындағы бақылау комитеті тізіміндегі республикалық ғылыми журналдарда, 3 мақала және 3 тезис халықаралық ғылыми конференциялар материалдар жинағында жарияланған. Жарияланған еңбектердің деңгейі жоғары, ғылыми бағыттағы

		«8D05108 – Геоботаника» білім беру бағдарламасына толығымен сәйкес.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)	Қапарбай Раушан Еділқызынның ««Қазақстанның онтүстік-шығысындағы сирек кездесетін <i>Neratica falcipera</i> (Thoms.) Steward. (Ranunculaceae Juss.) түрінің ценопопуляциясының экологиялық-биологиялық ерекшеліктері мен құрылымы» тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысы барысында алынған нәтижелер жеткілікті эксперименттік зерттеу нәтижесінде дәлелденген, заманауи талаптарға сай зерттеу әдістерімен қолданыл, диссертациялық жұмыстың тұжырымдары мен қорытындылары зерттеу нәтижелері толық негізделген. Диссертациялық жұмыс өзіндік ғылыми жаңалығы мен тәжірибелік маңыздылығы бар толық аяқталған зерттеу жұмысы болып табылады. «8D05108 – Геоботаника» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін қойылған талаптарға толығымен сай келеді. Автор

		Капарбай Раушан Еділқызы «8D05108 – Геоботаника» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты.
--	--	--

Ресми рецензент:
Аліқпан Бөкейхан University,
Қолданбалы биология кафедрасының меңгерушісі, PhD

Букабаева Ж. Т.

Қолын растаймын / Удостоверяю подпись
Ж. Т. Букабаева
КАДР БӨЛІМІ
202_ ж.г.

исполнитель
Букабаева Ж.Т.

